

Dalfsen zichtbaar schoon!

De aanpak van zwerfafval met het Clean Team

24 februari 2015

Dalfsen zichtbaar schoon!

De aanpak van zwerfafval met het Clean Team

Colofon

Opdrachtgever:
Gemeente Dalfsen

Project:
Zwerfafvalaanpak Clean Team

Projectteam:
Gemeente Dalfsen:
Thijs Mosterman, Wendy Busscher
Edward Jansen of Lorkeers, Bertus
Meijer en Henk Nijkamp

Cyber Adviseurs:
Rob Ellenbroek
Trijntje Tilstra

Datum: 15 maart 2016

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
1.1	Het belang van een schone omgeving	6
1.2	Aanleiding	6
1.3	Doel en pijlers Clean Team	7
1.4	Beeldkwaliteit schoon	7
1.5	Werkwijze	7
1.6	Leeswijzer	8
2	Huidige aanpak	9
2.1	Beleid	9
2.2	Middelen en voorzieningen	9
2.3	Organisatie	12
2.4	Kwaliteit en beleving	12
2.5	Bevindingen en advies	15
3	Inspiratie: voorbeelden uit het land	17
3.1	Relatie zichtbaar reinigen en beleving	17
3.2	Kenmerken Clean Teams en zichtbaar reinigen	18
3.3	Ervaringen met Clean Teams en zichtbaar reinigen	18
4	Implementatie Clean Team	19
4.1	Organisatie Clean Team	19
4.2	Communicatie	20
4.3	Middelen Clean Team en inzet nieuwe zwerfafvalvergoeding	22
4.4	Richtlijnen monitoring	23
4.5	Overige aanbevelingen	24
	Bijlage 1 Globaal actieplan implementatie Clean Team	Fout!
	Bladwijzer niet gedefinieerd.	
	Bijlage 2 Overzicht hotspots gemeente Dalfsen	Fout!
	Bladwijzer niet gedefinieerd.	
	Bijlage 3 Kostenraming Clean Team (uren en voertuig)	Fout!
	Bladwijzer niet gedefinieerd.	

1 Inleiding

1.1 Het belang van een schone omgeving

Waarom is een (blijvend) schone omgeving belangrijk?

- Hogere waarde van de wijk
- Trekt meer bezoekers aan
- Aantrekkelijkere, veiligere leefomgeving
- In een schone omgeving gedraagt men zich netter (vuil trekt vuil aan)
- Minder ergernis
- Goed voor dieren en planten

Is zwerfafval een probleem? Het antwoord is ronduit 'ja' als je het aan de Nederlandse bevolking vraagt. Zwerfafval, vuil dat in de openbare ruimte ligt, is één van de grootste ergernissen. Zwerfafval trekt daarnaast ongewenst gedrag aan. Jaarlijks zorgen we met z'n allen voor zo'n 150 tot 275 kiloton zwerfafval in de vorm van veegvuil en afval uit afvalbakken. De jaarlijkse kosten voor het voorkomen, opruimen en verwerken worden geschat op 250 miljoen euro. Een schone omgeving is om verschillende redenen van grote waarde (zie kader).

1.2 Aanleiding

Dalfsen wordt in het algemeen beschouwd als relatief schone gemeente. Enerzijds is het schone beeld een resultaat van de bewoners die in het algemeen weinig zwerfafval veroorzaken en anderzijds van de gerichte beheer- en reinigingsmaatregelen van de gemeente. Toch is zwerfafval volgens Dalfsenaren één van de grootste ergernissen over de buurt. Zwerfafval verdient blijvend aandacht, ook omdat zwerfafval in een schone omgeving extra negatief in het oog springt en bewoners in het algemeen een schone omgeving verwachten.

Er is behoefte aan een structurele verbetering van de zwerfafvalaanpak, met name op locaties die negatief in het oog springen omdat daar relatief veel zwerfafval ligt ('hotspots'). De gemeente Dalfsen wil hier een Clean Team voor inzetten, bestaande uit medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt. Deze rapportage beschrijft de mogelijkheden van een Clean Team en hoe de gemeente hier invulling aan kan geven.

Het Clean Team-project loopt parallel aan de voorbereiding op de integratie van de sw-medewerkers en de Participatiewet bij de gemeente.

Voor het opzetten en inzetten van het Clean Team wordt een deel van de zwerfafvalvergoeding vanuit de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 (à €1,19 / inwoner / jaar) ingezet.

1.3 Doel en pijlers Clean Team

Het doel van het Clean Team is een zichtbaar schone(re) omgeving, met name op de 'hotspots'. De gemeente Dalfsen wil met de volgende pijlers invulling geven aan deze doelstelling:

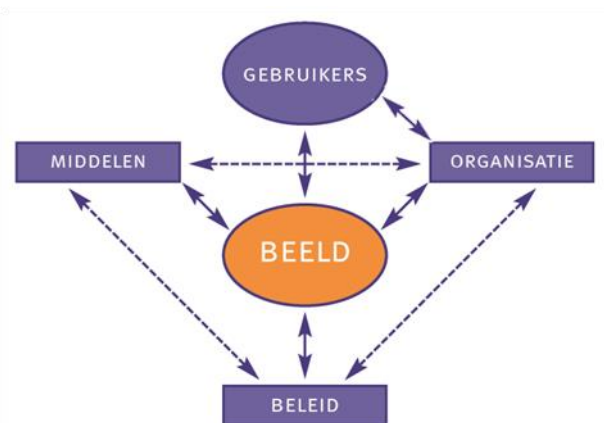
- 1 **Gedragbeïnvloeding en bewustwording:** inzetten op minder vervuiling door zichtbaar(der) te reinigen.
- 2 **Slimmer organiseren:** verbeteren van de aanpak van zwerfafval door optimalisatie van de inzet en gebruik van middelen;
- 3 **Innoveren:** ruimte bieden voor nieuwe oplossingen;

1.4 Beeldkwaliteit schoon

Het beeld buiten, oftewel hoe schoon het buiten is, wordt door verschillende factoren bepaald. Aan de gemeentelijke kant zijn het de middelen (reinigingsbudget en –materieel), de organisatie (wie doet wat, hoe worden afspraken gemonitord) en het beleid (welke ambities zijn er en hoe moeten die worden gehaald) die van invloed zijn. Naast de gemeentelijke inzet hebben gebruikersinvloed op het beeld, waarbij factoren zoals leeftijd, gedrag en (buurt)betrokkenheid van belang zijn. Zo is Dalfsen een gemeente met een relatief lage vervuilingsgraad, onder andere door de lage stedelijkheidsklasse (namelijk de laagste klasse: 5).

Deze rapportage gaat in op deze verschillende factoren.

Speciale aandacht is er voor de relatie tussen organisatie en gebruikers, door zichtbaar(der) te reinigen, met bewustwording en gedragsbeïnvloeding als beoogt resultaat.

1.5 Werkwijze

De volgende stappen zijn gevolgd bij het uitwerken van de aanpak:

1. Startgesprek: vaststellen kaders
2. Opstellen plan van aanpak
3. Werksessie 1 – inventarisatie en analyse huidige aanpak en brainstorm over het Clean Team
4. Werksessie 2 – bespreken concept aanpak + kostenraming Clean Team + keuze voertuig
5. Opstellen concept rapportage + reactieronde per mail
6. Opstellen definitieve aanpak

Voor het opstellen van het zwerfafvalplan is een projectteam samengesteld dat uit medewerkers bestaat die op uiteenlopende manieren betrokken zijn bij de zwerfafvalaanpak. Het proces is begeleid door Cyber Adviseurs, die advies en kennis inbracht en het rapport opgesteld heeft .

1.6 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat in op de huidige situatie van de gemeente Dalfsen wat betreft de zwerfafvalaanpak en zichtbaar reinigen. Hoofdstuk 3 geeft een aantal voorbeelden van zichtbaar reinigen en Clean Teams uit het land. Hoofdstuk 4 beschrijft de acties en adviezen die nodig zijn om het Clean Team op te zetten. Om concreet invulling te geven aan het Clean Team zijn gerichte acties, een planning en een taakverdeling nodig. De aanzet hiertoe is als praktisch 'actieplan implementatie' in bijlage 2 opgenomen.

2 Huidige aanpak

Om een gerichte zwerfafvalaanpak op te stellen is het belangrijk inzicht te hebben in de huidige aanpak. Dit hoofdstuk beschrijft de huidige aanpak op gebied van beleid, middelen & voorzieningen, organisatie en kwaliteit & beleving.

2.1 Beleid

Het ambitieniveau voor de kwaliteit op het gebied van schoon zijn nog niet uniform en integraal vastgelegd. Wel is in sommige reinigingsbestekken een ambitieniveau opgenomen (conform de beeldsystematiek van het CROW). Het is bedoeling dat de kwaliteitsambities voor de openbare ruimte vastgelegd worden naar aanleiding van het beleidsplan Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR), dat de gemeente momenteel opstelt (zie actie in het actieplan in bijlage 1).

2.2 Middelen en voorzieningen

De middelen die worden ingezet om zwerfval tegen te gaan, bestaan uit voorzieningen (zoals afvalbakken) en onderhoudsmaatregelen (zoals het handmatig en machinaal reinigen).

Afvalbakken

Gemeenten plaatsen afvalbakken, waarin gebruikers hun afval kunnen deponeren. Lange tijd werd gedacht dat een hoger aantal afvalbakken een tot een lagere hoeveelheid zwerfafval leidde. In de praktijk blijkt die relatie echter niet zo hard te zijn of zelfs omgekeerd uit te pakken (afvalbakken kunnen ook zwerfafval 'aantrekken'). Dalfsen zet al jaren bewust in op de eigen verantwoordelijkheid van inwoners om afval mee naar huis te nemen en is terughoudend in het plaatsen van afvalbakken. Gemiddeld genomen heeft een gemeente ongeveer 10 afvalbakken op 1000 inwoners. In landelijke gemeenten ligt dit aantal, met ongeveer 7 stuks per 1000

Waarom zichtbaar reinigen?

Zichtbaar reinigen heeft een positieve invloed op het gedrag en beleving van burgers rond zwerfafval; de omgeving wordt schoner beleefd, leidt tot minder ergernis en mensen gedragen zich netter in een schone omgeving. Het percentage mensen dat een stuk afval op straat gooit neemt sterk af als zij iemand zwerfafval zien opruimen.

Zichtbaar reinigen kan door:

- **Reinigen van hotspot-gebieden met specifieke inzet**, zoals het tegelijkertijd machinaal vegen en handmatig prikken (voor de lastige hoekjes). Als reinigers die uitgerust zijn in speciaal materieel wordt hun werk op hoger niveau getild.
- **Overgang naar reinigen met een ander, meer zichtbaar regime, zonder meer kosten te maken**; dit kan door bijvoorbeeld op andere tijdstippen, bijvoorbeeld als het juist druk is, te reinigen. Of door resultaatgericht, op beeld, te reinigen. Dit leidt tot grotere zichtbaarheid omdat de vervuilde plekken vaak ook de meest drukke plekken zijn.
- **Communicatie over reinigingsinspanning en/of schoonheidsresultaat**. Door communicatie wordt getracht de perceptie van reinigingswerkzaamheden en het gedrag positief te beïnvloeden.

Bron: Giraf Results, 2010

inwoners, lager¹. Het aantal afvalbakken in Dalfsen is opvallend laag, met ongeveer 3 stuks per 1000 inwoners.

¹Gebaseerd op een benchmark van Cyber met gemeenten die qua grootte en ligging vergelijkbaar zijn met Dalfsen

Huidige beschikbare middelen

De middelen die momenteel worden ingezet voor het verwijderen van zwerfafval vormen het uitgangspunt voor de toekomstige, reguliere inzet. Er is geen gedetailleerd inzicht in de ureninzet voor zwerfafval, omdat dit geïntegreerd is in andere werkzaamheden. De inzet is gebaseerd op een combinatie van berekeningen met kengetallen en urenregistratie. De komende jaren wordt de inzet nauwkeurig gemonitord, zodat de ontwikkeling gevolgd kan worden.

Bedragen zijn uit deze paragraaf gehaald, vanwege openbare publicatie op de Kenniswijzer Zwerfafval. Neem contact op met de gemeente voor meer informatie (zij bijlage voor contactinformatie).

- **Arbeid**
Reiniging van de openbare ruimte wordt uitgevoerd door de eigen dienst (75%) en het werkvoorzieningschap (25%). Jaarlijks wordt circa 2.000 uur aangewend voor de straatreiniging. De totale kosten bedragen ongeveer € XXX (exclusief BTW en overhead).
- **Materieel**
Zwerfafval wordt handmatig ingezameld, maar op rijbanen en parkeervakken wordt veel zwerfafval opgezogen met de veegmachine. Hierbij wordt een veegmachine ingehuurd. De kosten bedragen jaarlijks circa € XXX(exclusief BTW).
- **Materiaal en stortkosten**
De kosten met betrekking tot straatreiniging omvatten stortkosten en aanschafkosten voor afvalbakken en afvalzakken. Deze kosten zijn niet exact bekend, omdat ze geïntegreerd zijn in totalen. De maandelijkse hoeveelheid zwerfafval is circa 15 ton. De kosten worden ingeschat op € XXX

Omdat de middelen voor een aanmerkelijk deel gebaseerd zijn op aannames, is de beschikbare informatie momenteel nog ontoereikend om een nauwkeurige vergelijking te maken met soortgelijke gemeenten aan de hand van een benchmark.

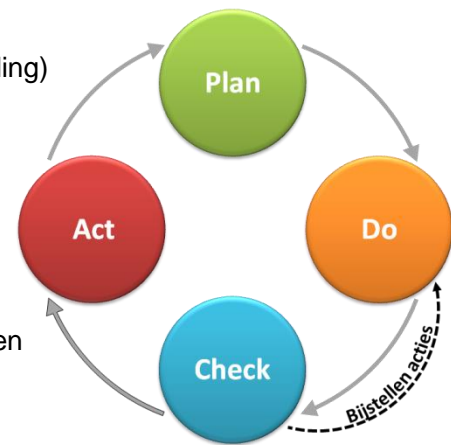
Extra middelen via zwerfafvalvergoeding

Vanaf 2013 is het voor gemeenten in Nederland mogelijk om een jaarlijkse vergoeding aan te vragen voor de extra inzet voor preventie en aanpak van zwerfafval. Per inwoners is jaarlijks ongeveer €1,19 per inwoner (2013) beschikbaar. Voor Dalfsen betekent dit dat er jaarlijks een bedrag van ongeveer € 32.000 beschikbaar is voor de extra aanpak van zwerfafval. Deze middelen kunnen ingezet worden op diverse aandachtsvelden, variërend van gedragsbeïnvloeding, tot slimmer beheer en onderhoud. In paragraaf 4.3 en bijlage 3 staat hoe de inzet van het Clean Team vanuit de nieuwe vergoeding gefinancierd kan worden.

2.3 Organisatie

Aan de hand van de PDCA-cyclus (zie afbeelding) beschrijven we de huidige organisatie van de reiniging van de gemeente Dalfsen:

- **Plan** (ambitie): De ambitieniveaus voor schoon worden vastgelegd in het IBOR-beleidsplan (naar planning begin 2015 gereed). Voorliggend plan beschrijft de specifieke doelstellingen en pijlers voor het Clean Team.
- **Do** (uitvoering): Dalfsen voert diverse reinigingsmaatregelen uit, die deels op frequentie (zoals ledigen van afvalbakken) en deels op beeld (zoals het verwijderen van zwerfafval uit groen) worden uitgevoerd. Een deel van het reinigingswerk voert de buitendienst van de gemeente uit: het ledigen van afvalbakken, het machinaal vegen en de straatreiniging na de markt. Het overige reinigingswerk, het verwijderen van vuil in het openbaar groen, is met beeldbestekken uitbesteed aan Larcom en Wezo. Er is momenteel geen specifieke inzet op gebied van zichtbaar reinigen of een speciale aanpak voor hotspots.
- **Check** (toezicht): Dalfsen is recent gestart met het objectief meten van de kwaliteit van de openbare ruimte (in kader van het IBOR-plan) en er is een 'nulmeting' langs de hotspots uitgevoerd om de hoeveelheid zwerfafval te meten. Uit de resultaten van de meting van het IBOR-traject blijkt dat het beeldniveau op gebied van schoon gemiddeld op een A-niveau ligt (90% A-score, 10% B-score). De nulmeting laat zien dat ook langs de hotspots relatief weinig zwerfafval ligt.
- **Act** (monitoring): Het idee is om de nulmeting regelmatig uit te voeren om het effect van het Clean Team op de hoeveelheid zwerfafval te kunnen meten en monitoren. Paragraaf 4.4 gaat in op richtlijnen voor het monitoren van de effecten van het Clean Team.

2.4 Kwaliteit en beleving

Hoe schoon de openbare ruimte is, kan zowel met objectieve metingen (kwaliteitsmeting openbare ruimte) als subjectieve metingen (beleving en tevredenheid) inzichtelijk worden gemaakt. Beide types metingen bieden waardevolle sturingsinformatie waarmee de zwerfafvalaanpak geoptimaliseerd kan worden. Bij objectieve metingen gaat het om kwaliteitsmetingen van de openbare ruimte, bijvoorbeeld op basis van CROW. De gemeente is voornemens deze kwaliteitsmeting, met het implementeren van het IBOR, regelmatig (twee keer per jaar) uit te voeren.

Bij subjectieve metingen gaat het om de tweejaarlijkse bewonersenquête en meldingen over zwerfafval. De metingen geven zowel algemene informatie op gebied van schoon, als informatie gericht op specifieke locaties zoals de hotspots.

Hotspots:

De gemeente heeft de locaties in kaart gebracht die vaker en meer dan gemiddeld vervuild zijn: de zogenaamde hotspots². Het zijn locaties die negatief in het oog springen in een relatief schone omgeving. Door de gemeente zijn 36 'hotspots' aangewezen: 15 *plekken* zoals hangplekken van jongeren en de omgeving van het station, en 21 *routes* zoals schoolroutes en sportroutes. In bijlage 2 staat het overzicht van de hotspots. Het aantal en de locaties van de hotspots is veranderlijk: het overzicht in bijlage 2 is dan ook 'dynamisch'. Het is belangrijk de locaties in de gaten te houden zodat de aanpak en de inzet van het Clean Team hierop afgestemd wordt.

Enquête

In 2012 is een enquête gehouden over het zwerfafval- en hondenpoepbeleid, om te onderzoeken hoe efficiënt het gemeentelijk beleid is, welke effecten het beleid oplevert en of er aanpassingen nodig zijn. De enquête is door 186 inwoners ingevuld. Algemene conclusie is dat hoewel de meerderheid van de geënquêteerden vindt dat de gemeente in het algemeen schoon is, zwerfafval wel tot de top 3 'problemen in de buurt' behoort.

- Inwoners van Dalfsen vinden hun eigen buurt niet nadrukkelijk schoner of viezer dan de rest van de gemeente. De eigen buurt wordt op gebied van schoon met een rapportcijfer 7 beoordeeld, de rest van de gemeente met een 6.9. Slechts 11% van de inwoners beoordeelt de netheid van hun eigen buurt met een onvoldoende.
- Het merendeel is het eens met de stelling dat de gemeente in het algemeen schoon is. Nog geen 5% is het daar niet mee eens. Ruim een meerderheid is het niet eens met de stelling dat er veel 'zwerfafval/rommel' op straat ligt.
- Een ruime meerderheid is het ermee eens dat de gemeente voldoende doet om de openbare ruimte schoon te maken. Echter, meer dan de helft vindt niet dat de gemeente Dalfsen schoner is dan buurgemeente. Ook vindt bijna de helft dat er meer geld beschikbaar moet komen voor het schoonhouden van de openbare ruimte.
- Zwerfafval staat (samen met losliggende tegels) op nummer 3, na hondenpoep en onkruid, van de meestgenoemde problemen in de buurt.
- 84% van de geënquêteerden vindt dat de gehele gemeente even schoon dient te zijn: dus geen verschil in het niveau 'schoon'

• ²Een hotspot is een plek of route waar bovengemiddeld veel zwerfvuil ligt, waar men bovengemiddeld veel meldingen over krijgt en waar bovengemiddeld vaak gereinigd moet worden om de locatie op het gewenste beeldniveau te krijgen.

tussen de gebiedstypes. Een meerderheid vindt daarnaast dat de gemeente het gehele jaar door schoon en netjes dient te zijn (in de winter mag het niet iets minder schoon zijn dan in de winter).

- Vrijwel iedereen (99%) vindt het belangrijk dat iedere bewoner zorg hoort te dragen dat het er voor zijn deur netjes uit ziet

Klachten en meldingen

Klachten en meldingen worden in de gemeente Dalfsen geregistreerd. De gemeente optimaliseert momenteel de registratie van klachten en meldingen, zodat er gedetailleerd en zuiver inzicht is (zie actie in actieplan in bijlage 1). Momenteel worden meldingen namelijk regelmatig onder een verkeerde categorie geregistreerd. Het is onduidelijk hoeveel meldingen er binnenkomen op gebied van zwerfafval, en of er over de hotspots meer meldingen binnenkomen. Langs de sportroutes krijgt de gemeente relatief veel meldingen over zwerfafval.

2.5 Bevindingen en advies

Deze paragraaf vat de huidige reinigingsaanpak van Dalfsen samen en geeft tot slot het advies.

Beleid:

- Dalfsen heeft nog geen integraal vastgelegde kwaliteitsambitie voor 'schoon' vastgelegd.

Voorzieningen en Middelen:

- Er staan relatief weinig afvalbakken in de gemeente Dalfsen. Dit heeft ogenschijnlijk geen invloed op de hoeveelheid zwerfafval.
- Er is momenteel geen gespecificeerd en gedetailleerd inzicht de ingezette middelen voor zwerfafval. Er is dan ook (nog) geen zuivere analyse te maken van de ingezette middelen. Een globale vergelijking leert echter dat de gemeentelijke inzet relatief laag is.

Organisatie hotspots / zichtbaar reinigen:

- Er is momenteel geen specifieke aanpak voor hotspots.
- Er is momenteel geen specifieke aandacht voor zichtbaar reinigen, gedragsbeïnvloeding of bewustwording.

Kwaliteit en beleving:

- De gemeente haalt op het gebied van 'schoon' gemiddeld kwaliteitsniveau A. Dit betekent dat er weinig zwerfafval ligt.
- Er zijn 36 hotspots aangewezen in de gemeente. Het is onbekend wat het gemiddelde kwaliteitsniveau op de hotspots is.

Gebruikers:

- Hoewel bewoners de openbare ruimte van de gemeente relatief schoon vinden, is zwerfafval wel één van de vier grootste ergernissen over de omgeving

Overall conclusies:

De beschikbare informatie over de kwaliteit en inzet ten aanzien van zwerfafval, is vrij globaal. Desondanks kan worden opgemaakt dat de gemeente Dalfsen gemiddeld genomen schoon is en bewoners dat ook zo beleven. Wel zijn er hotspots en is zwerfvuil een relatief grote ergernis. De ingezette (financiële) middelen zijn op het eerste oog relatief laag en de huidige wijze van reiniging draagt niet bij aan zichtbaarheid, bewustwording en gedragsbeïnvloeding.

Advies:

Wij adviseren gemeente Dalfsen een Clean Team op te zetten om invulling te geven aan het zichtbaar reinigen, met name op hotspots. Door zichtbaar te reinigen toont de gemeente dat ze actief inzet op het terugdringen van een relatief grote ergernis en stimuleert ze de bewustwording. Bewustwording van de gebruiker vormt een belangrijke stap in gedragsbeïnvloeding. Ook adviseren we de inzet en kwaliteit ten aanzien van zwerfafval te registreren en te evalueren en de aanpak jaarlijks te optimaliseren.

3 Inspiratie: voorbeelden uit het land

Zichtbaar reinigen, en het inzetten van Clean Teams is niet iets nieuws in Nederland. Dit hoofdstuk licht een aantal voorbeelden en ervaringen vanuit onderzoek en de praktijk toe, voordat hoofdstuk 4 ingaat op de gewenste aanpak voor de implementatie van het Clean Team voor Dalfsen.

3.1 Relatie zichtbaar reinigen en beleving

Het verwijderen van zwerfafval vindt doorgaans vooral plaats op momenten dat er weinig mensen aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vroege ochtend. Dit wordt uit efficiencyoverwegingen gedaan omdat het materieel en de reinigers dan overal goed bij kan. Onderzoek toont echter aan dat het zien van reinigers positief effect heeft op bewoners en gebruikers (zie ook het kader op de volgende pagina).

Mensen zijn minder geneigd afval op straat te gooien, houden zich meer aan regels en zijn vriendelijker naar elkaar. Dit blijkt uit een onderzoek van Kees Keizer naar zichtbaar reinigen en beleving, die hiervoor een micro-experiment in Utrecht uitvoerde. Uit een referentieonderzoek bleek al dat als iemand zichtbaar staat schoon te maken slechts 4-7% afval op de grond gooit, terwijl onder "normale" omstandigheden dit 38% was.

Naast het gedrag, verandert ook de beleving van burgers na het zien van een reiniger. Dit lijkt onbewust te gebeuren. 74% van de ondervraagde bewoners in Utrecht geeft aan de reiniger niet gezien te hebben, maar beoordeelt de omgeving wel schoner dan de mensen die uit de zelfde en precies even schone omgeving komen maar dan zonder zichtbare reiniging. Zichtbaar reinigen draagt tevens bij aan een positief beeld over de gemeente.

Bakfietsen van de Gemiva-SVG Groep, reinigingsdienst van de gemeente Binnenmaas

Gemeente Rotterdam zet speciale 'cowtainers' in op winkelcentra en bij evenementen. De 'cowtainer' bevat een knijper én kan een loeiend geluid maken (extra aandacht trekken)

Voorbeelden uit het land

Clean Teams:

- De gemeente Hengelo zet het Clean Team in om bijplaatsing bij vuilcontainers tegen te gaan en met bewoners te communiceren over het scheiden van afval.
- In Leek en Zuidhorn communiceren Clean Teams met de bewoners over 'de smerigste straten van de gemeente' om zo bewustwording te creëren
- In de gemeente Hilversum is de kwaliteit regelmatig op peil, en krijgen de Clean Teams regelmatig complimenten op straat.
- Gemeenten geven de deelnemers van Clean teams vaak een blijk van waardering, zoals een kerstlunch of een excursie.

Projecten zichtbaar reinigen:

- Gemeente Barneveld zet twee zwerfafvalopruimers met opvallende kledij en een bakfiets in om zwerfafval te bestrijden.
- Bij het project 'rapportcijfers' in de gemeente Soest krijgen straten op basis van CROW-normen een rapportcijfer voor 'schoon', dat op een bordje langs de weg kenbaar gemaakt wordt. Het moet mensen bewust maken hoe schoon hun straat is.
- Gemeente Zandvoort heeft een speciale handkar die in het centrum ingezet wordt om zichtbaar zwerfvuil te bestrijden en stickers van meubilair te verwijderen.

3.2 Kenmerken Clean Teams en zichtbaar reinigen

In verschillende gemeenten worden Clean Teams of zijn er speciale projecten voor het zichtbaar(der) reinigen van veelal specifieke locaties of op specifieke tijdstippen (zie onderstaande afbeeldingen). Deze specifieke reinigingswerkzaamheden zijn meestal niet alleen gericht op het verwijderen van zwerfafval, maar ook op andere schoonaspecten zoals het bestrijden van onkruid, het verwijderen van fietswrakken of het schoonmaken van straatmeubilair.

Clean Teams en de projecten hebben, naast het reinigen van de openbare ruimte, vaak ook een sociaal doel, namelijk het bieden van werk (of arbeidsritme) aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Goede begeleiding en de kwaliteit en motivatie van de medewerkers zijn belangrijke voorwaarden.

In de gemeente Dordrecht wil men met het Clean Team, dat o.a. uit verlaafden en psychiatrische patiënten bestaat, ook de negatieve beeldvorming van de doelgroep tegengaan.

3.3 Ervaringen met Clean Teams en zichtbaar reinigen

Uit ervaringen van betrokken organisaties en bewoners/winkeliers en burgers blijkt dat de Clean Teams en projecten een positief effect hebben op gedragsbeïnvloeding en beleving, hoewel een objectieve meting van het bij de meeste projecten ontbreekt. Onderzoek toont aan dat het laten zien van straatreinigers in actie een positief effect heeft op burgers. Mensen blijken minder geneigd om rommel op straat te gooien en houden zich meer aan regels en zijn zelfs vriendelijker. Uit het onderzoek naar verschillende 'zichtbaar reinigen'-projecten is er geen verband aangetoond tussen de gemaakte kosten en behaalde resultaten (Giraf Results, 2010).

Figuur 1 Materieel van het Clean Team in Leek / Zuidhorn

4 Implementatie Clean Team

Dit hoofdstuk beschrijft de implementatie van het Clean Team en gaat in op de beoogde organisatie, benodigde middelen en de richtlijnen om het beoogde resultaat van het Clean Team te meten en monitoren.

Daarnaast geeft het hoofdstuk een overzicht van andere gemeenten met een Clean Team of andere projecten over zichtbaar reinigen. Bij dit hoofdstuk hoort ook een overzicht van de concrete acties die nodig zijn voor de implementatie, deze zijn opgenomen in bijlage 1.

4.1 Organisatie Clean Team

Wie maken deel uit van het Clean Team:

Het Clean Team bestaat uit medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zij worden ingehuurd, zodat de “extra inzet” betaald kan worden uit de zwerfafvalvergoeding. Uitgangspunt is een team van 2 medewerkers, die 2 à 3 dagen in de week aan de zwerfafvalaanpak werken.

Wat voor werkzaamheden voert het Clean Team uit:

Het Clean Team wordt zowel ingezet op reguliere reinigingswerkzaamheden als op de extra aanpak. Het gaat om de volgende activiteiten:

- Afvalbakken legen en reinigen directe omgeving rondom bak
- Reinigen markt
- Handmatige inzet ter ondersteuning aan de veegmachine (o.a. de ‘hoekjes’ die machinaal lastig te reinigen zijn, zoals parkeerhoeken, rondom straatmeubilair).
- Handmatig zwerfafval opruimen
- Reinigen afvalbakken (1^e keer ‘normale ronde’)
- Reinigen afvalbakken en het verwijderen van bijgeplaatst afval (bijplaatsingen) (2^e keer ‘extra ronde’)
- Reinigen hotspots en routes (incl. afvalbakken)

Extra werkzaamheden:

Daarnaast is het idee om het Clean Team in te zetten bij opschoonacties, georganiseerd door bewoners, scholen en verenigingen etc.

Waar is het Clean Team actief?

Het Clean Team wordt vooral ingezet op hotspots (zie bijlage 2 voor het overzicht van de hotspots), het verwijderen van bijgeplaatst afval (gehele gemeente) en bij seizoensgebonden werkzaamheden. Daarnaast kan het Clean Team ook ingezet worden bij opschoonacties van scholen, buurten, verenigingen etc.), evenementen en speciale acties (zoals het plaatsen van de ondergrondse containers in de loop van 2015).

Wanneer wordt het Clean Team ingezet?

Het Clean Team is bij voorkeur actief op tijdstippen dat zij het meest zichtbaar zijn, op de momenten dat drukker is dan normaal: bij schoolroutes bijvoorbeeld na afloop van school (tussen 15:00 en 17:00 uur). Het is daarom aan te bevelen inzichtelijk te maken wanneer het drukst is op de hotspots, zodat de reinigen hierop afgestemd wordt (indien mogelijk). Dit kan betekenen dat het Clean Team ook op zaterdagen actief zijn. Naar schatting zijn Clean Team gemiddeld 2 dagen per week actief. Het Clean Team wordt tijdens een evenement geïntroduceerd, bijvoorbeeld in het voorjaar van 2015 tijdens de Week van Nederland Schoon (in maart 2015).

4.2 Communicatie

Om de doelstelling van het Clean Team, 'een zichtbaar schone(re) omgeving' te versterken, is communicatie van grote waarde. Communicatie draagt bij om de beoogde gedragsverandering en het vergroten van bewustwording te realiseren. Bovendien blijkt uit onderzoek³ dat communicatie positief bijdraagt aan de beleving van de hoeveelheid zwerfafval en aan de tevredenheid over de inzet van de gemeente. De tevredenheid lijkt zelfs vooral bepaald te worden door de zichtbaarheid van de reinigers en de inspanningen en in minder mate door het resultaat. Het is aan te raden een integraal communicatieplan over (zwerf)afval op te stellen, waarin het Clean Team en andere thema's zoals het gescheiden inzamelen van afval, de participatieprojecten zoals de boomtuinen in Lemelerveld en het straattheater terugkomen. De communicatie moet duidelijk worden wat het Clean Team is, wat zij doen en waarom zij dat doen. Een centrale boodschap van de communicatie kan zijn dat Dalfsen trots mag zijn op haar schone omgeving. Betrek de afdeling communicatie om de ideeën verder uit te werken.

Dit kan met de volgende aanvliegroutes:

- Sluit aan bij bestaande communicatiemiddelen voor (zwerf)afval en beeldingen van de overige reinigers:

³Tauwdeed onderzoek naar het effect van efficiënter reinigen (o.a. door zichtbaarder te reinigen) op de beleving van zwerfafval in Utrecht <http://www.hetccv.nl/instrumenten/overlastbeleving/utrecht---efficienter-reinigen-en-een-betere-beleving-van-zwerfafval>

- Laat het Clean-Team uniform aansluiten op bij de bestaande reinigingskleding. Het uniform mag opvallen zodat het extra zichtbaar is.
 - Bedenk een herkenbare slogan en bijpassende logo: 'Clean Team, 'Dalfsen Werkt' / 'Dalfsen zichtbaar schoner'. Laat dit in alle communicatie (krant, online etc.), het uniform en reinigingsmateriaal terugkomen.
 - Speciale reinigungsauto: als reinigers uitgerust zijn met speciaal materieel wordt hun werk op hoger niveau getild. Voorzie de reinigungsauto met het logo en slogan en evt. een boodschap ('wist u dat...').
- Extra communicatie bij de lancering van het Clean Team:
 - Houd een feestelijke aftrap voor de lancering van het Clean Team om eenmalig groots de aandacht te vestigen op het Clean Team. Een bestaand evenement, zoals de Week van Nederland Schoon, leent zich hier goed voor.
 - Houd een ludieke actie zoals een winactie of verkiezing met passende prijzen, bedenk een 'flashmob'⁴ of zet het straattheater in.
 - Schenk op straat aandacht aan de introductie van het Clean Team met bijvoorbeeld 'reversed graffiti' (zie afbeelding), tijdelijke posters of stickers bijvoorbeeld opabri's en afvalbakken.
 - Zet structurele communicatiemiddelen in om blijvend aandacht te vestigen op het Clean Team:
 - Besteed regelmatig aandacht aan het Clean Team in de plaatselijke krant, website, social media en bijeenkomsten of evenementen die relatie met (zwerf)afval hebben.
 - Communiceer over de resultaten van het Clean Team, gebruik hier de monitoringsgegevens voor (zie paragraaf 4.4)
 - Benadruk in de communicatie over het positieve feit er in Dalfsen al weinig zwerfafval ligt en dat Dalfsenaren daar trots op mogen zijn.

⁴ Een flashmob is een (grote) groep mensen die plotseling op een openbare plek samenkomt, iets ongebruikelijks doet en daarna weer snel uiteenvalt.

De 'elektrische kipper' is de voorlopige keuze voor het reinigingsvoertuig voor het Clean Team

4.3 Middelen Clean Team en inzet nieuwe zwerfafvalvergoeding

De middelen voor het Clean Team worden grotendeels uit de nieuwe zwerfafvalvergoeding, en deels uit het reguliere budget gefinancierd.

De middelen voor het Clean Team bestaan uit de volgende componenten:

- Uren (arbeid) voor reguliere werkzaamheden (regulier budget)
- Uren (arbeid) extra werkzaamheden (nieuwe zwerfafvalvergoeding)
- Stortkosten zwerfafval (regulier budget)
- Voertuig: zowel de aanschaf of lease van een nieuw voertuig kan uit de nieuwe zwerfafvalvergoeding bekostigd worden. Voorlopig is gekozen om een 'elektrische kipper' (zie foto) in te zetten voor de werkzaamheden van het Clean Team. De definitieve keuze wordt nog gemaakt, waarbij rekening gehouden moet worden met de volgende aanschafmogelijkheden:
 - Lease
 - Lease met optie tot koop
 - Koop
 - Koop met terugkoopgarantie
- Overige kosten voor de 'kipper' zoals elektriciteitskosten, onderhoud etc.
- Kosten voor overig materieel (prikstokken, zakken etc.), kleding,
- Kosten en uren voor communicatie, coördinatie en planning.

Er is een berekening gemaakt voor het Clean Team op basis van:

- de tijd die nodig is voor de (reguliere en extra) werkzaamheden;
- de productiefactor;
- de reistijd;
- het uurtarief van de sw-medewerkers;
- de frequenties
- de te reinigen oppervlaktes van de hotspots en zwerfafvalroutes. In de berekening is uitgegaan van de optie om het voertuig aan te kopen.

De jaarlijkse kosten voor de uren (zowel voor reguliere als extra werkzaamheden) komen neer op € 39.800 (afgerond) en de eenmalige aanschaf van de elektrische kipper op € 28.000 (afgerond) - zie tabel.

Nieuwe zwerfafvalvergoeding

Als de kosten van de extra reinigingswerkzaamheden van het Clean Team afgezet worden tegen de nieuwe zwerfafvalvergoeding, kan van de totale jaarlijks vergoeding (à 32.900 euro) circa 48% voor de extra inzet (uren) ingezet worden, en eenmalig 85% voor de aanschaf van het voertuig. Dit betekent dat er van de zwerfafvalvergoeding ter waarde van meer dan anderhalf jaar nodig is ('160%') om de inzet van het Clean Team te bekostigen. Reguliere werkzaamheden kunnen niet vanuit de vergoeding worden bekostigd.

Bedragen zijn uit deze paragraaf gehaald, vanwege openbare publicatie op de Kenniswijzer Zwerfafval. Neem contact op met de gemeente voor meer informatie (zij bijlage voor contactinformatie).

Bijlage 3 gaat in op de onderliggende berekeningen, de globale planning van de werkzaamheden en de aparte berekening voor de aanschaf van het voertuig.

4.4 Richtlijnen monitoring

Om grip te houden op het behalen van de doelstellingen en resultaten en de aanpak daar waar nodig op bij te sturen, is monitoring van grote waarde. Het combineren van de resultaten van de objectieve en subjectieve metingen levert waardevolle sturingsinformatie op.

Om de beoogde resultaten van het Clean Team, namelijk een zichtbaar schonere omgeving (met name op hotspots) en gedragsbeïnvloeding, te monitoren, bevelen wij het volgende aan (zie ook de actie in het actieplan in bijlage 1):

- Het kwaliteitsbeeld op schoon verandert, anders dan bijvoorbeeld het kwaliteitsbeeld van verharding, regelmatig. Meet regelmatig de hoeveelheid zwerfafval langs de hotspots (bijvoorbeeld 2 keer per jaar) zodat de ontwikkeling van de hoeveelheid zwerfafval in beeld gebracht wordt. Doe dit op dezelfde manier als de nulmeting, zodat de meting op uniforme wijze uitgevoerd wordt. Deze 'hotspotmeting' vindt naast de beleidsmeting van de totale openbare ruimte plaats (naar verwachting 2 keer per jaar).
- Houd rekening met het feit dat hotspots kunnen verplaatsen: dit geldt met name voor jongerenhangplekken. Het huidige overzicht met hotspots in bijlage 2 is dus aan verandering onderhevig. Maak afspraken hoe het overzicht geactualiseerd wordt (bijvoorbeeld 2 keer per jaar) en wie dat doet.
- Houd meldingen en klachten bij op het gebied van zwerfafval en splits deze, waar mogelijk, uit naar hotspots.
- Voer de enquête regelmatig (bijvoorbeeld jaarlijks) uit. Hiermee krijgt de gemeente een beeld van de ontwikkeling van

tevredenheid (gaat die vooruit of achteruit). Voeg een aantal extra vragen aan de enquête toe, over bijvoorbeeld het effect van het Clean Team (bent u op de hoogte van het Clean Team?) en over specifieke locaties (welke plekken in de gemeente vindt u extra vuil?).

- Analyseer de resultaten van de objectieve en subjectieve metingen, vat deze samen en toets de resultaten aan de beoogde doelstellingen: 'wordt de omgeving daadwerkelijk schoner en wat vinden de gebruikers daarvan?'. Stel op basis van de resultaten de aanpak en inzet van het Clean Team bij, indien nodig.

4.5 Overige aanbevelingen

Het Clean Team is niet het enige middel om de openbare ruimte, en dan met name hotspots, schoner te krijgen. Deze paragraaf gaat kort in op andere maatregelen.

- Stel per hotspot een maatwerk aanpak op. Ga naast beheermaatregelen (vaker of anders reinigen) ook maatregelen gericht op inrichting en gebruik in. Een aanpassing in de inrichting (bijvoorbeeld een locatie minder anoniem maken) en het meer betrekken of aanspreken van gebruikers (zoals jongeren of ondernemers) kan effectiever zijn dan vaker of anders beheren. Zo wil men in Dalfsen sportverenigingen al meer betrekken bij het schoonhouden van de sportroutes.
- Communiceer niet alleen met bewoners, maar ook met andere gebruikers van de plekken waar de Clean Teams worden ingezet. Denk hierbij aan de scholen / scholieren (schoolroutes), sportverenigingen (sportroutes), omwonenden (zwerfvuilroutes, en – plekken), hangjongeren (hangplekken) . Leg hen bijvoorbeeld een keer uit wat het Clean Team doet en waarom. Dit draagt bij aan het draagvlak van de aanpak en maakt de gebruikers bewust van de inzet die de gemeente pleegt.
- Communiceer over het werk van het reinigingswerk van de gemeente en het Clean Team in het bijzonder om meer bewustwording te creëren: ga bijvoorbeeld op evenementen staan, plaats een artikel voor de plaatselijke krant en zet social media in. Dit hoeft niet alleen over het Clean team te gaan, maar ook over andere zwerfafvalinitiatieven, zoals de zwerfafvalpakkers, geveltuinen etc. Communiceer hier positief over: de gemeente Dalfsen mag trots zijn op haar schone omgeving.

Handkar voor het gescheiden inzamelen van zwerfvuil (Cambio Deventer)

Bijlagen

Voor de openbare publicatie van deze rapportage op de Kenniswijzer zwerfafval zijn de bijlagen van dit rapport niet opgenomen.

Neem voor meer informatie contact op met de gemeente Dalfsen, via Thijs Mosterman:

t.mosterman@dalfsen.nl of (0529) 43 89 17

cyber

Adviseurs voor buitenruimte

ALGEMEEN POSTADRES
Postbus 3 | 2410 AA Bodegraven
Fax +31 (0)172 477 678

VESTIGING BODEGRAVEN
Kerkstraat 103 | 2411 AC Bodegraven
T +31 (0)172 631 720

VESTIGING KAMPEN
Burgwal 121 | 8261 EV Kampen
T +31 (0)38 422 00 24

info@cyber-adviseurs.nl
www.cyber-adviseurs.nl